

ADAPTIVITÁS VÁLTOZÓ KULTÚRÁKBAN: PLURÁLIS ATTITÚDOK, ISMERETEK ÉS KÉPESSÉGEK LEÍRÁSA A CARAP – FREPA REFERENCIAKERETTEL

LŐRINCZ ILDIKÓ¹

Összefoglalás

A közlemény az adaptáció, az adaptivitás kérdését a nyelvpedagógia és a kulturális tanulás szemszögéből vizsgálja. A fogalmat elsősorban az Európai Unió belüli munkaerő-mobilitás kontextusában elemezzük. Napjainkban a többnyelvűség és az interkulturális kompetencia birtoklása a polgárok egyik fő célja. Miközben a többnyelvűségi kompetencia fogalma elméletileg megalapozott módon definiált és az európai nyelvi oktatáspolitikák központi eleme, az oktatási gyakorlatban nem terjedt el, illetve sajátos, szegmentált többnyelvűség jelenik meg célként. A közlemény a Többnyelvű és interkulturális megközelítések referenciakeretét (CARAP/FREPA) mutatja be. Ez egy nyelvpedagógiai dokumentum, amely több összetevőből áll, elsősorban a többnyelvű és interkulturális kompetenciát leíró erőforrások (attitűdök, ismeretek, képességek) részletes és átfogó listáját tesz közzé. Emellett a CARAP/FREPA olyan elektronikus segédanyagokat, taneszközöket is magában foglal, amely segíti a nyelvpolitikai irányelvek gyakorlati megvalósítását. A közlemény konkrét példával illusztrálja, hogy a CARAP-leírásokkal hogyan konkretizálható az adaptivitás fogalma.

Kulcsszavak

adaptáció, erőforrások, nyelvi oktatáspolitikák referenciakeret, többnyelvűségi és interkulturális kompetencia

Summary

Adaptivity is considered from the perspective of cultural studies and the pedagogy of languages. The concept is analysed with a particular focus on labour mobility within the European Union. Nowadays, plurilingualism and plurilingual and intercultural competence are main objectives of individuals. While the idea of plurilingual competence is widely established theoretically and promoted in European language policies, it is not implemented in educational practice, where separate plurilingualism is still dominant. The paper introduces the Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures (FREPA). This is a set of tools which involves a comprehensive list of descriptors of competences and resources (knowledge, attitudes, skills) describing plurilingual and intercultural competence. FREPA thereby offers tools to enable theoretical insights and language policies to be put into practice. The paper illustrates how adaptivity can be described through FREPA descriptors.

Keywords

adaptivity, FREPA, plurilingual and intercultural competence, resources

¹ egyetemi docens, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Apáczai Csere János Kar, e-mail: lorincz@atif.hu

Bevezető

A kultúrakutatás terén az adaptációs folyamat a kulturális tanulást jelenti (Bennet 1993, 2004). A neveléstudományokban M. Nádasi Mária (2012) megfogalmazásában az adaptivitás az a gyakorlat, amely szubjektív központú, és az olyan pedagógiai munka megjelenését igényli, amelyben az egyes tanulók optimális fejlesztése az egyéni sajátosságokra tekintettel levő differenciálást és az egyéni sajátosságokra tekintettel levő egységességet egyaránt jelenti. Általánosságban az adaptációs képesség az eltérő iránti érdeklődés, ahhoz történő közeledés. Jelen közlemény az adaptivitást a munkaerőmobilitás nyomán kialakult társadalmi többnyelvűség és multikulturalitás keretében elemzi, és megkísérelti egyes komponenseit leírni egy, a másáig kontextusára készült referenciakeret kategóriái alapján.

Mobilitási adatok

A kulturális adaptáció kérdését a társadalmi, munkaerőpiaci mobilitás szempontjából vizsgálom. A mobilitási adatok Lakatos szerint számtalan, az uniós országokban eltérő adatgyűjtéshez, adatok tisztításához, csoportosításához kapcsolódó tényezőnél fogva nem a valós létszámadatokat adják (Lakatos 2014, 12), de ezek a számok is jelentős mobilitásokat tükröznek, mind a kimeneti, mind a bemeneti oldalon.

1. táblázat: Külföldön dolgozó (nyilvántartott) magyarok létszáma (Lakatos, 2014: 11)

A munkaerő-felmérés szerint külföldi telephelyen dolgozók létszáma országoként, 2000–2014. I–III. negyedév
(fő)

Ország	2000.	2004.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014. I–III. negyedév
	év						
Ausztria	5 308	7 549	18 231	23 475	29 342	42 760	42 253
Németország	2 349	4 492	11 383	14 210	24 866	29 288	28 567
Egyesült Királyság	680	978	8 349	8 867	9 235	8 866	6 875
Egyéb EU-tagország			9 689	12 608	13 222	11 486	13 317
Egyéb ország	1 746	6 373	3 714	4 787	5 601	5 581	6 015
<i>Összesen</i>	<i>10 083</i>	<i>19 392</i>	<i>51 366</i>	<i>63 947</i>	<i>82 266</i>	<i>97 981</i>	<i>97 027</i>

Forrás: MEF-adatok.

2. táblázat: Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok földrészek szerint.

	2012	2013	2014	2015
Összesen	143361	143357	140536	139700
ebből Ázsia	24733	27037	28832	-
Amerika	4713	4899	5012	-
Afrika	3284	3850	4492	-
Európa	110083	106963	101628	-

Forrás: KSH, 2015.január.

Ezeket a számokat a jelenleg folyó, példátlan migrációs hullám minden európai országban tovább növeli.

Mindezen folyamatok eredményeképpen Európában immár mindenütt jelen van a többnyelvűség, a kulturális sokszínűség, még akkor is, ha a multikulturális társadalmak a legtisztább formában Közép-Kelet-Európában eddig történelmi-geopolitikai okok miatt nem alakultak ki.

Az Európai Unió nyelvpolitikájában, oktatáspolitikájában a többnyelvűség mellett teszi le a voksot, ez intézményrendszerének nyelvi működésében is tetten érhető (hivatalos

nyelv az összes tagország nyelve, hivatalos dokumentumok fordítása minden tagországi nyelvre stb.). A 2005-ben megjelent *Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére* meghatározza a Bizottság stratégiáját a többnyelvűségnek az európai társadalomban, a gazdaságban és magán a Bizottságon belül történő ösztönzésére. Célja a polgárok nyelvi készségeinek fejlesztése, hogy valamennyi polgár anyanyelvén kívül legalább két nyelven gyakorlati készségekkel rendelkezzen. Az európai társadalom ezeknek a készségeknek a fejlesztését általában a közoktatástól várja el.

A többnyelvűség az oktatáspolitikai keretdokumentumokban

Az iskola által fejlesztendő többnyelvű és interkulturális kompetencia a Közös Európai Referenciakeretben (2002, 205) szereplő meghatározás szerint nem egymástól független, önálló kommunikatív kompetenciák gyűjteménye, hanem magában foglalja a beszélő teljes nyelvi repertoárját, azaz az általa ismert/használt összes nyelvváltozatot és nyelvet.

Ha a tanulót ösztönözzük, hogy ezt a tudást megszerezze, illetve folyamatosan bővítse, (élethosszig tartó tanulás), akkor támogatni is kell abban, hogy átfogó, ernyő-kompetenciákat tudjon kialakítani (ismeretek, képességek, attitűdök). Ezek általános kompetenciák (a nyelvről és kultúráról általában), valamint az a képesség, hogy egy adott nyelvről vagy kultúráról már megszerzett tudásra építsen újabb tudásokat.

Ugyanakkor az oktatási rendszerekben a nyelvoktatás legtöbbször nyelvenként elkülönítve valósul meg. Nincs, vagy alig mutatható ki tantervi, tartalmi és módszertani kapcsolat az anyanyelvi nevelés (egyes országokban az oktatás nyelvei) és az idegennyelv-oktatás között. Candelier, de Pietro, Facciol, Lőrincz, Pascual (2012) hangsúlyozza, hogy a Közös Európai Referenciakeret (KER), amely jelenleg a nyelvoktatás egyik legfőbb referencia dokumentuma Európában, részletesen definiálja a kommunikatív kompetencia tartalmát, de a tantervekben és oktatási gyakorlatban a többnyelvűséget az első, majd a 2. idegen nyelv bevezetésével és egymástól független oktatásával azonosítják. Kivétel ez alól Svájc, Spanyolország, Ausztria, (Daryai-Hansen, Gerber, Lőrincz és mtsai 2015), amely az anyanyelvet, az oktatási nyelvet, az idegen nyelveket és a regionális nyelvet, tájnyelveket az alsó és a középfokú oktatásban fogalmilag, időkeretben és céljaiban összehangoltan építik be a tantervbe. A kurrikuláris szinthez kapcsolódóan a pedagógusképzési programokban, illetve a taneszköz-fejlesztés során is hangsúlyos szerepet kap ez az integrált szemlélet, elsősorban Svájcban.

A többnyelvű kompetencia fogalma az értékelés-mérésben használt *can do statements*, azaz képességeírásokat kivéve az osztálytermi munkát tekintve nem operatív. Emellett a KER a szinguláris, egyidejűleg egy nyelvet feldolgozó eljárásokra fókuszál. A társadalmi mobilitás nyomán egyre többnyelvűbbé váló osztálytermekben azonban szükség van olyan eljárásokra, tananyagokra, taneszközökre, amely segítségével a nyelvtanítás, a nyelvi nevelés figyelembe tudja venni az osztálytermi munkában, a tanítási tartalmakban a nyelvtanulók változatos nyelvi repertoárját, és a tanulók többnyelvű kompetenciáját a nyelvi repertoárjukra alapozva tudja fejleszteni a képességek, attitűdök és az ismeretek területén is. Az alább bemutatandó CARAP-FREPA eszközök operatív, gyakorlati alkalmazásra is alkalmas anyagok, amelyek a többnyelvűséget célzó (köz)oktatásban, nevelésben hathatósan tudnak segíteni.

A CARAP-FREPA Referenciakeret

A *CARAP-FREPA Referenciakeret a nyelvek és kultúrák plurális megközelítéséhez* (továbbiakban Referenciakeret) című munkát a grazi Modern Nyelvek Központja egy szakértői csoportja dolgozta ki az ALC és a CARAP projektumok keretében (Candelier és munkatársai 2007; 2012). A CARAP betűszó a kiadvány francia címéből született (*Cadre de référence pour les approches plurielles des langues et des cultures*), a FREPA betűszó az

angol cím rövidítése: *Framework of References for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures*. A Referenciakeret gerincét a többnyelvű, interkulturális kontextusban releváns globális kompetenciák és a kompetenciákban mozgósított ismeretek, készségek és attitűdök leírásainak átfogó listái képezik. Az erőforráslisták szerkezetét, tartalmait az elméleti, terminológiai magyarázatok részletezik. Az erőforrások angol, francia, német nyelven interaktív formában, spanyol, olasz és magyar nyelven pedig letölthető pdf-fájl formában érhetők el a CARAP honlapján.

Emellett a "CARAP eszközök" része egy online tananyag adatbázis, amely tartalmakat biztosít a többnyelvű kompetencia osztálytermi fejlesztéséhez. Továbbá a CARAP eszközök között találunk egy interaktív táblázatot, amely az egyes erőforrások fejlesztésének relevanciáját az életkor, az iskola adott szintjeihez képest adja meg megközelítőlegesen. Végül elérhető egy online képzési készlet tanárok és tanárképzésben részt vevő hallgatók számára, amely az autonóm tanulás elvei szerint a pluralisztikus megközelítések és a CARAP eszközök használatába vezeti be az érdeklődőket (carap.ecml.at).

A többnyelvűséget tartalmában és céljaiban is integráló speciális jellege alapján a CARAP-Referenciakeret kiegészíti a Közös Európai Nyelvi Referenciakeret, olyan más munkákkal együtt, mint az Európai Nyelvi Portfólió, az Útmutató a nyelvoktatás-politikák fejlesztéséhez Európában (Európa Tanács 2007) és az Útmutató a többnyelvű és interkulturális oktatás elvei szerinti tantervek kidolgozásához és végrehajtásához (Európa Tanács 2010).

A plurális megközelítések

A bevezetőben említett átfogó, ernyő-kompetenciákat, amelyek a tanulás különböző fázisaiban a nyelvtanulás, nyelvfejlődés során a szinergiákat biztosítják, kifejezetten a plurális, azaz többnyelvűségi megközelítések segítségével fejleszthetjük hatékonyan és következetesen, szemben az „egyedi” szinguláris megközelítésekkel, amelyek egyidejűleg egy nyelvet és egy kultúrát tárgyalnak.

A plurális megközelítések olyan nyelvfejlesztő, interkulturális érzékenységet és interkulturális kompetenciát fejlesztő eljárások, amelyek egyidejűleg legalább két, de általában több nyelv és kultúra párhuzamos bevonásával fejlesztik a tanulók

1. általános nyelvtanulási és tanulási képességeit: metanyelvi és metakognitív képességek, stratégiák
2. többnyelvű kommunikációs képességét.

Jelenleg négy plurális megközelítést különböztetünk meg, bár köztük módszertani szempontból és céljaikat tekintve több szempontból átfedés is mutatkozik:

- interkulturális megközelítés
- integrált nyelvoktatás
- rokonnyelvek közti szövegértés
- nyelvi fogékonyságfejlesztés

Talán a legismertebb az *interkulturális megközelítés*, mert a nyelvtanárképzésben széleskörűen elterjedt, és az osztálytermek mindennapjaiban is jelen van,

Az *integrált nyelvoktatás* arra irányul, hogy segítse a tanulókat korlátozott számú, az iskolában tanított nyelvek közti kapcsolat meglátásában. Célja az, hogy az anyanyelvet (illetve az oktatás nyelvét) ugródeszkaként használják az első idegen nyelv elsajátítása megkönnyítése érdekében, majd ezt a nyelvi alapot felhasználva sajátítsák el a második idegen nyelvet, tudva azt, hogy az idegennyelv-tanulás az anyanyelvi képességek fejlődésére is kedvező hatással lehet. A *rokon nyelvi szövegértés* megközelítésében az azonos nyelvcsaládba tartozó nyelveket párhuzamosan tanulják: ezek lehetnek a tanuló anyanyelvével (vagy az oktatás nyelvével) rokon nyelvek, vagy egy már tanult nyelvvel rokon nyelvek. Ebben a megközelítésben a hangsúly a receptív készségeken van, hiszen a megértés

fejlesztése révén mód nyílik az új nyelv tanulása során egy rokon nyelv ismeretére támaszkodni. A kilencvenes évek második felében ezen a területen újjító jellegű munkát végeztek felnőtt nyelvtanulókkal (köztük egyetemi hallgatókkal) Franciaországban és más, újlátin nyelvet beszélő országokban, valamint Németországban is. A *nyelvi fogékonyságfejlesztés (awakening to languages, éveil aux langues)* olyan megközelítéseket foglal magában, melyekben egyes tanulási tevékenységek az iskola által nem tanított nyelvekre vonatkoznak, de emellett felölelhetik az oktatás nyelvét és minden, a diákok által aktuálisan tanult vagy ismert nyelvet, valamint ismeretlen nyelveket is. A cél a tanulók szűkebb és tágabb környezetéből, családjából mindenfajta korlát nélkül beemelni, tananyagká tenni az előforduló lehető legtöbb nyelvváltozatot. A tanulók által megfigyelt nyelvek nagy száma miatt - nem ritkán több tucatról van szó - valószínűleg a nyelvi fogékonyságfejlesztés a pluralisztikus megközelítés legszélsőségebb formája. Kidolgozását elsősorban az az elv vezérelte, hogy az iskola első osztályaitól megkedveltessék a gyermekekkel a nyelvi sokszínűség (és saját nyelveik sokszínűségének) gondolatát. Ezáltal a tanulók kisiskoláskorban egyfajta, a nyelvi nevelést előkészítő képzést kaphatnak. Ugyanakkor a nyelvi fogékonyságfejlesztés a nyelvi tanulmányokat a tanulási folyamat teljes időtartama alatt is kiegészítheti.

A többnyelvűségi programok fő célkitűzése a nyelvek, a nyelvi sokszínűség iránti pozitív attitűdök és általános metanyelvi képességek, kognitív stratégiák fejlesztése, amelyre építve az autonóm tanulás egyre hatékonyabbá válhat.

Összességében tehát a plurális megközelítések szakítanak a nyelvi készségek széttagolt, nyelvenkénti megtárgyalásával, és a KER többnyelvű kompetenciafogalmával összhangban azokat egységben, integráltan kezelik. Ily módon jelentős lépést tesznek abba az irányba, hogy a nyelvtanuló többnyelvűségi kompetenciája integráltan fejlődjön.

A kompetencia fogalma a CARAP taneszközökben

A CARAP taneszközökben a kompetenciákat az alábbiak szerint értelmezzük: szituációhoz kötött, összetett feladat megoldásához szükséges és társadalmilag releváns komplex egység (Candelier et al. 2007). A kompetenciák különböző "belső" erőforrásokat aktiválnak (általában egyidejűleg több képességet, ismeretet és attitűdöt); továbbá külső erőforrások felhasználására készítetik a tanulót (szótárak, mediátorok...).

Az a kompetencia-fogalom, amelyre a többnyelvűségi Referenciakeret épít, összességében megfelel a magyar és magyar nyelven megjelent szakirodalmak kompetencia-fogalmának. A jelenleg elfogadott kompetencia-modellek mindegyikének jellemzője, hogy a kompetencia dinamikus jelenség, az oktatás, képzés során megszerzett tudás valamint a szakmai és személyes tapasztalatok együttesét jelenti, így valamely funkció teljesítésére való alkalmasságot értünk alatta. (Kraiciné 2006, 31). A munka világában használható tudást jelent, mely a megszerzett tudás és az személyiség meglévő adottságainak- képességeinek adott környezetben való alkalmazási képességét és szándékát is tartalmazza (attitűdök). Nagy József (2000) modellje szerint a személyes, tehát önkifejező, önfejlesztő, önvédelmi és önkiszolgáló kompetenciák egész sora mellett a szociális kompetenciák is szükségesek, amely a környezettel való hatékony együttműködés (és együttélés) hatékony megvalósítása. Csapó Benő (2003) a kompetenciát a tudás egy bizonyos szerveződési formájaként határozza meg, amely adott kultúrában felhasználható készségek, képességek és ismeretek összességét, azaz társadalmilag releváns tudást jelent.

Adaptivitás a CARAP leírásokkal

Az adaptivitást a Referenciakeret is részletezi (Candelier és mtsai 2007, 39). A szerzők hangsúlyozzák, hogy az alkalmazkodás többnyelvű, multikulturális közegben sem a másik személlyel való azonosulást, nyelvének vagy viselkedésének teljes elfogadását jelenti, hanem

a cselekvésnek azon módozatait, amelyek az interakció működését a legjobban elősegítik a fennálló különbségek kezdeti elfogadása után. Candelier és munkatársai így folytatják:

A kiválasztott helyzetben egyértelműen több erőforrásra épül az alkalmazkodóképesség:

- a leírt interaktív helyzetben az "alkalmazkodás" feltételezi a problematikus viselkedés felismerésének képességét (a beszélgetőpartner pozícióját), valamint ennek kulturális különbségként való beazonosítását / értelmezését (nem pedig rosszindulatként vagy ahhoz hasonlóként) (képesség);
- ez a beazonosítás / értelmezés feltételez olyan ismereteket, melyek arra vonatkoznak, hogy a különböző kultúrákban különböznek a proxémikus viselkedések, hogy kultúráról kultúrára eltérnek az (interakciós) normák, és hogy a beszélgetőpartner egy másik kultúrából származik, tehát más normákhoz alkalmazkodik, stb.;
- az alkalmazkodás továbbá olyan attitűdöket is feltételez, amelyek lehetővé teszik az egyén számára a konklúziók levonását a történelemből annak érdekében, hogy megfelelő viselkedést alakítson ki a beszélgetőpartneréhez alkalmazkodva: nyitottság, rugalmasság, hajlandóság saját normáink és viselkedésünk megváltoztatására (attitűdök);
- az alkalmazkodás továbbá (a probléma-megoldási aspektusból) azt jelenti, hogy olyan megfelelő viselkedést alakítunk ki, amelynek része többek között a "problémával" kapcsolatos metakommunikáció, a beszélgetőpartner felkérése arra, változtasson viselkedésén, saját viselkedésünk megváltoztatása, stb." (Candelier és mtsai 2007, 39-40.)

A fentiekből kiindulva az adaptivitást, a CARAP-erőforrások listáiból választott leírásokkal (deskriptorokkal) írom le, oly módon téve operatívvá a fogalmat, hogy ismeretekre, képességekre és attitűdökre bontom. A számok az online listákban szereplő erőforrások számai, a magyar fordítás saját munka, bár a Referenciakeret első, még nem átdolgozott kiadása magyarul is megjelent (Candelier és mtsai 2008).

Ismeretek

- K.3.3 Tudja, hogy a kommunikatív repertoárját ahhoz a társadalmi és kulturális környezethez (kontextushoz) kell igazítani, amelyben a kommunikációs aktus folyik.
- K.3.6. Tudja, hogy a többnyelvű beszélő többnyelvű és multikulturális kompetenciájából kifolyólag a kommunikációs folyamatban sajátos státusszal rendelkezik.
- K.8.3. Tudja, hogy a kulturális rendszerek összetettek és számos területen nyilvánulnak meg (pl. társadalmi interakció, környezethez való viszony, a valóságról szerzett ismeretek, nyelv, étkezési szokások, stb.).
- K.8.6.1 Tudja, hogy a viselkedést más kultúrák tagjai eltérően értelmezhetik.
- K.10.4 Tudja, hogy a kultúraközi kapcsolatokra és a kultúraközi kommunikációra hatnak azok a tudások vagy hiedelmek, amelyekkel más kultúrák képviselői rendelkeznek.
- K.10.5 Tudja, hogy a viselkedését más kultúrák képviselői a sajátjától eltérően értelmezhetik.
- K.12.1.1 Tudja, hogy a kulturális változatosságból adódóan a mindennapi élet tevékenységei, szokásai, viselkedési formái nagyon változatosak lehetnek.
- K.13 Tudja, hogy a (szub)-kultúrák között vannak hasonlóságok és különbségek.

Képességek

- S.1.7 Az egyén képes felderíteni, beazonosítani a kulturális különbségekből adódó viselkedéstípusokat.
- S29 Az egyén képes a kommunikáció kulturális eredetű jelenségeit felismerni, nyomon követni.

- S3.10 Az egyén képes a kulturális jelenségek összehasonlítására (azaz : képes érzékelni a kulturális közelséget vagy távolságot).
- 1.3.2. Az egyén képes a kommunikáció kulturális eredetű jelenségeit felismerni, nyomon követni.
- 2.6.4. Az egyén képes felderíteni, beazonosítani a kulturális különbségekből adódó viselkedéstípusokat.

Attitűdök

- A.1.1.1 A kommunikáció verbális és nem verbális jeleire irányított figyelem
- A6.1. A különbségek és a változatosság tiszteletben tartása (többnyelvű és multikulturális kontextusban).
- A.7.2 Az egyén kész a többnyelvű (plurális) verbális/nem verbális kommunikációra a kontextusnak megfelelő szabályok és rítusok szerint.
- A14.1 Az egyén képesnek érzi magát arra, hogy komplex, változatos kommunikációs helyzetben többnyelvű partnerekkel interakcióba lépjen.

CARAP-leírások és fejlesztés

Oktatási szempontból fontos, hogy a fenti leírások alapján megfogalmazhatók az oktatási célok tanulási eredmény formájában. Az alábbi válogatás példa arra, hogy az adaptivitás fenti, CARAP-ból merített leírásai hogyan alakíthatók át a tanulási célok leírásaivá tantervekben, tematikákban, képzési programokban.

Ismeretek

- ismeretekkel rendelkezik a nyelvi sokszínűségről,
- tudja, hogy a kulturális rendszerek összetettek,
- tudja, hogy az egyén identitását részben az a kultúra (azok a kultúrák) formálja(ják), amelyhez tartozik.

Képességek

- képes megfigyelni és elemezni nyelvi és kulturális jellemzőket ismerős és ismeretlen nyelv és kultúra esetében is,
- képes összehasonlítani a különböző nyelvek / kultúrák nyelvi és kulturális jellemzőit,
- képes feldolgozni olyan nyelvi jellemzőket vagy nyelvhasználati formákat / kulturális referenciákat vagy viselkedést, melyek ismert, vagy kevésbé ismert nyelvekben és kultúrákban fordulnak elő,
- képes rendszert alkotni az ismert kultúrák közötti egyezések és eltérések beazonosítására,
- képes kiaknázni a korábbi tanulási tevékenységekből származó tapasztalatokat az új tanulás hatékonyabbá tételé érdekében.

Attitűdök

- a nyelvi-kulturális változatosság iránti pozitív attitűdök kiépítése
- növekvő önbizalom a mások nyelvi viselkedésében és kulturális szokásaiban tapasztalt új és szokatlan jelenségek megközelítésekor,
- tanulói önbizalom a nyelvi kulturális tanulás során
- készenlét a nyelvi / kulturális decentralizációra /nézőpontváltásra
- nyelvek / kultúrák közti hasonlóságokat / közelséget megszokottként, ismertként kezeli
- érzékenység más nyelvek, kultúrák, sokszínűsége iránt: különbségek, hasonlóságok
- kíváncsiság a soknyelvű / multikulturális helyzetek iránt
- nyitottság a nyelvekre / kultúrákra
- nyitottság az érthetetlennek és a sajátjától különbözőnek tűnő nyelvi és kulturális jelenségekre, hajlandóság az ezekkel szembeni saját ellenállás leküzdésére

- készenlét a többnyelvű kommunikációban való részvételre
- készenlét a többnyelvű, plurikulturális interakciókkal járó nehézségek megoldására.

Összegzés

A többnyelvűségi kompetencia az európai országok közoktatásában használt tantervekben már évek óta szereplő fogalom, legtöbb esetben kulcskompetenciaként határozzák meg. A nyelvi és kulturális sokszínűség ma már a legtöbb európai országban társadalmi, sőt osztálytermi valóság, de ahogy Danièle Moore (Moore 2006) írja, a többnyelvűség csak akkor ütőkártya és lehetőség, ha az oktatás tud is vele élni. Az adaptivitás az oktatás-nevelés egyik jelentős kihívása, egyfelől az adaptív oktatás-képzés megteremtése kapcsán, másfelől az adaptivitás, mint tanulási cél elérése kapcsán. A fogalom speciális, többnyelvű helyzetben történő elemzését, összetevőkre bontását segítik a CARAP-FREPA eszközök.

Irodalom

- Beacco, J.C., Byram, M., Cavalli, M., Coste, D., Egli Cuenat, M., Goullier, F., Panthier, J.(2010): *Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education*. Council of Europe, Strasbourg.
- Bennett, Milton J. (1993): Towards a developmental model of intercultural sensitivity. In: R. Michael Paige. (szerk.) *Education for the Intercultural Experience*. Intercultural Yarmouth, ME, Intercultural Press.
- Bennett, M. & Castiglioni, I. (2004): Embodied ethnocentrism and the feeling of culture: A key to training for intercultural competence. In D. Landis, J. Bennett, & M. Bennett (Eds.), *Handbook of intercultural training* (3. kiadás., pp. 249–265). Sage, Thousand Oaks, CA.
- Candelier, M. és mtsai. (2007): *CARAP, Cadre de Référence pour les approches plurielles des Langues et des Cultures*. Graz: ECML, Strasbourg: Council of Europe.
- Candelier M (szerk.), Camilleri Grima, A., Castellotti, V. , de Pietro, J-F. Lőrincz Ildikó, Meissner, F-J., Schröder-Sura, A., Noguero, A., Molinié, M. (2008): *Referenciakeret a nyelvek és kultúrák pluralisztikus megközelítéséhez - CARAP: Nyelvek és kultúrák találkozása*. Oktatókutatási és Fejlesztési Intézet (OFI), Budapest.
- Candelier, M., de Pietro, J.-F., Facciolo, R., Lőrincz, I., & Pascual, X. (2012): *Le Carap – une introduction à l’usage*. Conseil de l’Europe, Strasbourg
- Council of Europe (2001): *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Council of Europe, Strasbourg.
- Council of Europe (2007): *Guide for the Development of Language Education Policies in Europe*. Council of Europe, Strasbourg.
- Council of Europe (2002): *European Language Portfolio*. Council of Europe, Strasbourg.
- Council of Europe (2001): *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Council of Europe and Cambridge University Press.
- Csapó B. (2003): A tudás és a kompetenciák. In: *A tanulás fejlesztése*. Budapest, OKI. 64-75.
- Daryai-Hansen, P., Gerber, B., Lőrincz, I., Haller, M., Ivanova, O., Krumm, H.-J., Reich, H.H. (2015) Pluralistic approaches to languages in the curriculum: The case of French-speaking Switzerland, Spain and Austria. *International Journal of Multilingualism*. 12:(1). 109-127.
- Közös Európai Referenciakeret*. Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés. (2002) Kulturális Együttműködési Tanács. Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya. Strasbourg. Oktatási Minisztérium, PTMIK, Budapest

- Kraiciné Szokoly M. (2006): Pedagógus és andragógus szerepek és kompetenciák az ezredfordulón. *ELTE PPK Andragógia füzetek, 1.* ELTE Kiadó, Budapest. 30-42.
- Lakatos J. (2014): Külföldön dolgozó magyarok, Magyarországon dolgozó külföldiek. *Statisztikai Szemle.* 93/2.
- M. Nádasi M. (2012): *Adaptivitas az oktatásban.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- Moore, D. (2006): *Plurilinguismes et école.* Editions Didier, collection LAL, Paris.
- Nagy J. (2000): *XXI. század és nevelés.* Osiris, Budapest.
- Street, B. (1993): 'Culture is a Verb. Anthropological aspects of language and cultural process'. In Graddol, D., Thompson, L., and Byram, M. (Eds.) *Language and Culture,* BAAL and Multilingual Matters Ltd.

Webográfia

carap.ecml.at

Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére. eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:c11084